

REALIZMUS A PRAVDA

Paul HORWICH

Paul Horwich je profesorom filozofie na University College London, predtým pôsobil na MIT. Pôvodne študoval fyziku v Oxforde, neskôr na Yalskej a Cornellovej univerzite. Je autorom kníh *Probability and Evidence* (1982), *Asymetries in Time* (1985), *Truth* (1990, 1998), *Meaning* (1998), mnohých statí publikovaných v prestížnych svetových filozofických časopisoch a editorom významných zborníkov. Patrí k najvplyvnejším reprezentantom tzv. minimalizmu alebo deflačnej teórie pravdy.

1. Úvod

Jestvuje nejaký logický vzťah medzi problémom pravdy a problémom realizmu? Poskytuje korektný výklad nášho pojmu pravdy vôbec nejaký základ, aby sme v debata medzi realistami a antirealistami zaujali jedno či druhé stanovisko? V stati zamýšľam obhajovať zápornú odpoveď na túto otázku a chcem dokázať, že naša koncepcia pravdy je epistemologicky a metafyzicky neutrálna. Začnem nastolením troch konkrétnejších otázok:

Po prvé: Čo vlastne predstavuje problém realizmu? Štruktúrne podobné diskrepancie, ako neraz zdôrazňoval Michael Dummett, medzi tými, čo sa pasujú za realistov a antiraelistov, sa prejavujú v širokej palete oblastí.¹ Vo filozofii matematiky diskutujeme, či naozaj existujú také objekty ako čísla, vo filozofii vedy sa problém týka teoretických entít, akými sú elektróny a Chomského intenzionálne internalistické jazyky, v metafyzike sa pýtame, či v súčasnosti jestvujú nejaké fakty o tom, čo sa bude diať v budúcnosti, a samozrejme, máme tu fundamentálnu otázku realizmu: Existuje vôbec externý svet? Najprv sa pokúsím určiť spoločnú osnovu diskusie, ktorá sa točí okolo týchto otázok.

Po druhé: Čo je pravda? Podľa tradičných alternatív pravda je korešpondencia s realitou, koherencia presvedčení, určitá podoba verifikovateľnosti a pragmatického úžitku. Načrtnem však argumenty prospech deflačného (deflationary) hľadiska, že žiadna zo spomenutých koncepcií pravdy nie je správna, že nejestvuje nič také ako fundamentálna povaha pravdy, že náš

pojem je adekvátne definovaný pomocou triviálnej schémy "Propozícia, že p je pravdivá vtedy a len vtedy, ak p" a že tento princíp dokonale postihuje *raison d'être* pojmu, teda jeho úlohu ako triku generalizácie.

Po tretie: Jestvuje pozícia v rámci debaty o realizme - nejaká podoba realizmu alebo antirealizmu - ktorá by korešpondovala s deflačným opisom pravdy? A naopak, ako deflacionizmus ovplyvňuje niečí postoj so zreteľom na realizmus? Ako som povedal v úvode, budem argumentovať, že problémy realizmu a pravdy vonkoncom vzájomne nesúvisia. Oponujem teda všeobecne rozšírenému názoru, ktorý podporuje M. Dummett a akceptujú ho H. Putnam, Th. Kuhn, C. Wright a mnohí ďalší, ktorí sa venujú tejto téme, že existujú rozdielne realistické a antirealistické koncepcie pravdy a že pozíciu človeka v debate o realizme určuje to, ktorý z pojmov akceptuje.²

2. Osnova diskusie o realizme

Realizmus je stanovisko zdravého rozumu (*common-sense*), ktorý tvrdí, že fakty fyziky, matematiky, psychológie, histórie atď. *jestvujú*. Zdravý rozum sa nazdáva, že pre tieto fakty je typické, že ich existencia nezávisí od nášho vedomia alebo dokonca od možnosti, že si ich uvedomíme. Zdravý rozum trvá na tom, že v daných oblastiach dokážeme, lebo k tomu dochádza, dosiahnuť významné poznanie.

Antirealizmus je filozofická kritika tohto súboru naivných názorov. Spočíva v efekte konfliktu medzi údajnou autonómiou faktov (ich nezávislosťou od nás) a ich prístupnosťou (možnosť získať poznanie o ich existencii). Antirealistovi sa preto vidí, že čohosi v našom naivnom názore sa treba vzdať. Azda by človek mal pripustiť, že fakty vo sfére, o ktorú ide, sú iba konštrukcie z matérie skúsenosti, možno by mal namiesto toho pripustiť, že fakty ležia mimo našej schopnosti chápania, vnímania: možno je správny prístup vôbec netolerovať žiadne fakty v danej oblasti alebo možno dilemu rozrieši radikálna interpretácia pravdy či zmena logiky. Ale podľa antirealizmu je rozhodujúce, že niečo treba podniknúť, aby sa odstránilo napätie v rámci kombinácie tvrdení realistu a antirealistových návrhov vzhľadom na význam, poznanie, pravdu a logiku, ktoré predstavujú alternatívne prejavy fundamentálnej dilemy.³

Polemika medzi realizmom a antirealizmom je teda diskusiou medzi obvyklým postupom a filozofickou revíziou etablovaného presvedčenia a praxe. Diskusia medzi nimi exemplifikuje metafilozofický konflikt medzi wittgensteinovskou ideou filozofie, ktorá ponecháva všetko tak, ako je, a tradičnejšou koncepciou filozofie, na ktorú nadväzuje a ktorú podporuje Dummett, že filozofia môže kritizovať a zlepšovať existujúce predstavy.

Kvôli názornosti sa zameriam na príklady daných problémov vo filozofii vedy. Vo filozofii vedy sa debata týka nepozorovateľných teoretických faktov, akými sú entity, ktoré postulujú kognitívna veda, biochémia a fyzika elementárnych častíc. Na epistemologickom fronte realista obhajuje názor, že tieto teórie sú viac alebo menej presné, čo závisí od kvality našej evidencie, a tvrdí, že niekedy sme v situácii postačujúcej na evidenciu, aby sme boli presvedčení, že teória je pravdivá. Teda v tomto prípade by sme tiež mohli veriť, že entity, ktoré teória postulovala, existujú a že tvrdenia teórie opisujú fakty. V súvislosti so svojím epistemologickými názormi zdravého rozumu realista zastáva stanovisko zdravého rozumu so zreteľom na význam tvrdení teórie. Tvrdí, že formulácie teórie sa symptomaticky vzťahujú na nepozorovateľné veci, alebo inými slovami, že teoretické predikáty a vety nemožno preložiť do observačných predikátov a observačných viet. Okrem toho tvrdí, že teoretické fakty jestvujú v rozličnom zmysle slova *nezávisle* od nás. Väčšina týchto faktov by existovala aj vtedy, keby sme nerozpracovali kognitívne systémy dost' dobré na ich konceptualizáciu a identifikáciu. Na základe všetkého, čo vieme, je mysliteľné, že naozaj jestvujú skryté vedecké fakty, ktoré nie sme schopní objaviť vzhľadom na naše genetické ustrojenie.

Vedecký antirealista je ten, kto si myslí, že konglomerát názorov zdravého rozumu je nekoherentný a neudržateľný. Antirealista nedokáže pochopiť, ako je možné, že na jednej strane teoretické fakty sú dostupné v rámci našich metód konceptualizácie a skúmania, ale na druhej strane jestvujú nezávisle od nich. Paradigmou poznania pre vedeckého antirealistu je teda *pozorovaný* fakt, ktorý sa pokladá za závislý od ľudských dispozícií. Takéto predmety poznania (a logické konštrukcie, ktoré pomocou nich formulujeme) sa zrejme dajú reformulovať prostredníctvom lingvistických konvencií zavádzajúcich teoretické termíny. Len čo sa však človek pokúsi rozšíriť toto poznanie na odlišnú ríšu nepozorovateľných faktov, dostáva sa do neprekonateľných ťažkostí. Lebo ako by človek mohol spoznať tieto fakty alebo dokonca ich pochopiť? Antirealista je ten, kto verí, že v tomto bode ide o neprekonateľný problém, a na základe tohto presvedčenia navrhuje, aby sa upustilo od istého prvku v realistovej sústave názorov. Keďže sústavu možno revidovať rôzne, sú mysliteľné rozličné formy antirealizmu, ktoré sa navzájom líšia so zreteľom na to, v čom vidia problematickosť realistickej pozície. Preto možno napríklad pochopiť, že Carnap, van Fraassen, Dummett a Duhem sú kvalifikovaní ako antirealisti, napriek skutočnosti, že sa rozchádzajú vo svojich konkrétnych názoroch. To, s čím všetci súhlasia, je averzia voči realistovej naivnej predstave o faktoch, ktoré sú prístupné aj autonómne.

Carnap vo svojich raných prácach a pozitivistí vyriešili údajnú ťažkosť obetovaním autonómie.⁴ Tvrdili, že teoretické výrazy sú definovateľné pomocou observačných termínov, t.j. že teoretické fakty sú podmnožinou množiny observačných faktov.

Van Fraasen na druhej strane skôr rezignuje na prístupnosť faktov než na ich autonómiu.⁵ Vcelku plauzibilne tvrdí, že teoretické tvrdenia nie sú redukovateľné na observačné termíny, a teda na základe empirického poznania nie sú preukázateľné. Podľa van Fraasena je výsledkom istý variant skepticizmu. Presnejšie, van Fraasen pochybuje, že možno poznať teoretické fakty, a preto pochybuje, že vlastným cieľom vedy je pravda, lebo vedecké teórie nemožno dedukovať zo zmyslových údajov.

Duhem a inštrumentalisti predstavujú tretiu reakciu na údajnú inkoherentnosť realizmu.⁶ Súhlasia, že redukcionizmus je nepravdivý, ale predpokladajú, že skeptická odpoveď nie je dostatočne radikálna, lebo problémom, ako si myslia, nie je len poznanie teórie, ale jej skutočná *zrozumiteľnosť*, jej status potenciálnej pravdivosti alebo nepravdivosti. Inštrumentalisti na základe pochybovania, že tvrdenia teórie, pokiaľ nie sú redukovateľné na observačné výroky, majú faktálny obsah, teda dospievajú k rovnakému záveru ako pozitivisti: totiž že nejstvuje nijaká odlišná ríša teoretických faktov.

Štvrtú formu antirealizmu ponúka Dummettova *konštruktivistická* filozofia (hoci nie som si istý, ako by aplikoval tieto idey na filozofiu vedy). Toto stanovisko pripúšťa, že fakty asi jestvujú mimo toho, čo sa dá redukovať na observačné fakty, ale spochybňuje, že by mohli jestvovať fakty, ktoré by princípy vedeckej verifikácie nedokázali objaviť.

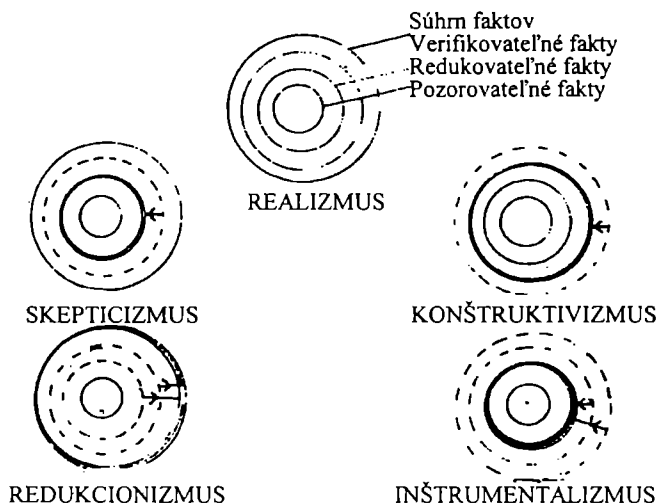
Diskusia medzi realizmom a antirealizmom zrejme možno charakterizovať takto: Vedecký realista je presvedčený o rozličných dištinkciách, o ktorých antirealista pochybuje. Vo všeobecnosti realista rozlišuje 1. bezprostredne pozorovateľné fakty, 2. fakty, ktoré sú a priori redukovateľné na pozorovateľné fakty, 3. nepozorovateľné fakty, ktoré sú však napriek tomu verifikovateľnými teoretickými faktmi, 4. zvyšok zložený z neobjaviteľných teoretických faktov. Podľa antirealistu však tieto rozlíšenia zahŕňajú pripisovanie nemysliteľnej kombinácie autonómie a prístupnosti teoretickým faktom. Skeptici riešia tenziu zrušením rozdielu medzi verifikovateľným a redukovateľným: redukcionisti a inštrumentalisti rozlične eliminujú dištinkciu medzi súhrnom faktov a redukovateľnými faktmi: konštruktivisti spochybňujú rozdiel medzi komplexom faktov a tým, čo je verifikovateľné. (Pozri obrázok na s. 134.)

3. Problém pravdy

Otázka, na ktorú zameriam pozornosť, sa týka vzťahu, ak nejaký jestvuje, medzi spomenutými pozíciami v diskusii o realizme a povahou pravdy. Preto mi dovoľte stručne preskúmať úvodný problém. Čo je pravda? Aké definície majú na mysli tí spomedzi nás, ktorí korektné používajú pravdivý predikát (the truth -predicate)?

Dve najrozšírejšie konkurujúce odpovede na túto otázku boli *korešpondenčná teória* - jednoducho, že "pravdivý" znamená "korešponduje s nejakým faktom", čo sa potom definuje prostredníctvom kauzálnej relácie medzi slovami a vecami - a *verifikačná teória* - v hlavných črtách, že "pravdivý" značí "dokázateľný, preukázateľný", "verifikovateľný", "ideálne zdôvodniteľný", "racionálne konštatovateľný", alebo niečo podobné. Nejestvuje nijaké potvrdenie, aby sa nástojilo na tom, že správne chápanie zaručuje niektorá tradičná definícia - prostredníctvom interpretácie formy "pravdivý značí "...". Lenže jestvuje plauzibilná alternatíva: totiž verzia redundantnej teórie pravdy (v súčasnosti známej ako "deflacionizmus" alebo "minimalizmus"), podľa ktorej pravidlo, ktoré máme na mysli, jednoducho len prikazuje akceptovať inštanície schémy:

Propozícia, že p , je pravdivá vtedy a len vtedy, keď p .

Tento prístup sa vyznačuje dvoma prekvapivými výhodami. Po prvé, dokonale objasňuje zdroj, prečo sme presvedčení, že *propozícia, že sneh je biely, je pravdivá vtedy a len vtedy, ak sneh je biely*, a analogicky pre väčšinu ďalších propozícií: čo sa nedá jednoducho vysvetliť prostredníctvom tradičných definícií "pravdivý". Po druhé, koordinuje a stmeluje výklad, prečo máme pojem pravdy. Funkciou predikátu "pravdivý" podľa tohto chápania (čo po prvýkrát artikuloval Quine⁸) nie je opisovať propozície, akoby človek naivne odvodil z jej syntaktickej formy, ale skôr umožniť konštruovanie určitého typu generalizácie. Majme napríklad logický zákon: Ak sneh je biely, tak sneh je biely; ak kvarky existujú, tak kvarky existujú; atď.

Radi by sme vyjadrili túto generalizáciu presnejšie. Tento problém dokážeme riešiť pomocou schémy ekvivalencie. Lebo vo svetle týchto ekvivalencií východiskovú "nekonečnú konjunkciu" možno reformulovať takto: *propozícia, že ak sneh je biely, tak sneh je biely, je pravdivá: propozícia, že ak kvarky existujú, tak kvarky existujú, je pravdivá atď.*

To sa dá sumarizovať pozitívom všeobecného kvantifikátora, "každý", ktorý zovšeobecňuje objekty, t.j. každá propozícia tvaru "ak p, tak p" je pravdivá.

Je prijateľné, aby všetky legitímne a netriviálne použitia predikátu "pravdivý" iba vyjadrovali túto zovšeobecňujúcu funkciu.⁹ Ak to platí, môžeme si oprávnenne myslieť, že tradičné teórie, ktoré identifikujú pravdu s nejakou analyzovateľnou, komplexnou vlastnosťou (akou je korešpondencia s realitou, koherencia, pragmatická užitočnosť alebo pravdepodobnosť), sa mýlia. Totiž triviálna schéma ekvivalencie by bola nevyhnutná a postačujúca, aby predikát "pravdivý" plnil svoju funkciu, a poskytovala by adekvátnu implicitnú definíciu pre "pravdivý". Nejestvoval by nijaký dôvod očakávať ďalší výklad, čo je pravda - nijaký dôvod myslieť si, že pravda má "fundamentálnu povahu", ktorú treba postihnúť.

4. Realizmus a pravda

Predpokladajme, že ste realitom alebo antirealitom nejakého typu, ktorý som rozlíšil. Bude tento záväzok nevyhnutne alebo apriórne viesť alebo dokonca trochu zvädzať k tomu, aby ste prijali alebo odmietli deflačný názor na pravdu? A naopak, ak ste presvedčený o jeho adekvátnosti, mali by ste na tomto základe zaujať alebo zavrhnúť nejakú pozíciu v polemike o realizme? Ako som povedal na začiatku, moja odpoveď na túto otázku je záporná.

Dovoľte mi zdôvodniť tento názor a vysvetliť, prečo iní majú sklon, vidieť záležitosť odlišne.

Všimnime si najprv epistemologickú stránku debaty o realizme. Ako sme videli, realisti tvrdia, že inferencie postupujúce od pozorovateľných zmyslových údajov k neredukovateľným teoretickým záverom môžu byť dokonale racionálne, hoci nejestvuje spôsob ako zistiť, že jestvujú: antirealisti aspoň toho druhu, aký reprezentuje van Fraasen, o tom pochybujú: preto neveria, že teoretické poznanie je možné. Na naše účely nie je nevyhnutné, aby sme zaujali stanovisko k tomuto problému. Je dôležité skôr pochopiť, že v deflačnom prístupe k pravde sa nepreferuje jeden či druhý názor. Ani skeptický postoj, ani regres a neurčitost' úvah, z ktorých deflačné hľadisko vychádza, neformulujú predpoklady o pravde a ani nepodávajú obvyklé odpovede. Teda presvedčenie, že pravda je definovaná pomocou schémy "propozícia, že p , je pravdivá vtedy a len vtedy, ak p ", naďalej ponecháva otvorenú otázku, či postulovanie teoretických hypotéz vyžaduje ich redukovateľnosť na pozorovanie. To isté sa vzťahuje aj na iné aspekty polemiky medzi realizmom a antirealizmom: totiž či pochopiteľnosť teoretických výrokov vyžaduje ich testovateľnosť a či teoretické predikáty sú príznačne redukovateľné na pozorovanie. Jednotlivé aspekty problému medzi realistami a rôznymi antirealistami sa netýkajú pravdy a z deflačnej teórie pravdy nevyplývajú nijaké implikácie vzhľadom na pozíciu, ktorú by človek mal zaujať.

Deflacionizmus je neutrálny nielen vzhľadom na polemiku medzi realizmom a anti-realizmom, ale aj vzhľadom na známe teórie pravdy. Napriek tomu človek je možno v pokušení myslieť si, že verifikačná teória pravdy podporuje realizmus prostredníctvom akcentovania prístupnosti faktov na úkor ich autonómie. Človek asi usudzuje, že keďže je jednoduché, napríklad o propozícii, že jestvuje nekonečne veľa hviezd, povedať, či je alebo nie je verifikovateľná, keď sa pravda stotožní s verifikovateľnosťou, potom je rovnako prirodzené tvrdiť, že ak je propozícia pravdivá, tak jestvuje nekonečne mnoho hviezd. Okrem toho, keďže verifikovateľnosť propozície je vecou metodológie, potom by bola pravdivá propozícia, t. j. skutočnosť, že jestvuje nekonečne veľa hviezd. Lenže obidva argumenty sú chybné, lebo nelegitímne predpokladajú schému, "propozícia, že p je pravdivá, vtedy a len vtedy, ak p ." Z perspektívy verifikacionistickej analýzy pravdy schéma nemôže platiť ako zdôvodnenie, ale plní požiadavku verifikácie. Podobne korešpondenčná teória pravdy neposkytuje produktívnu cestu k skeptickému antirealizmu alebo metafyzickému realizmu. Takéto závery nemožno získať len danou schémou ekvivalencie, ktorú - rovnako ako v predchádzajúcom prípade - nebude možné jednoduchšie formulovať než realistické alebo anti-realistické

tézy, ktoré sa zvyknú používať na ich podporu. Teda nielen *správna* interpretácia pravdy (totiž deflacionizmus) je absolútne neutrálna vzhľadom na realizmus, ale navyše, keď človek akceptuje to, čo som navrhol, že názory na pravdu sú nesprávne (buď korešpondenčný, alebo koherenčný výklad), bolo by ďalším omylom myslieť si, že by sa vyriešili metafyzické alebo epistemologické problémy, ktoré konštituujú debatu o realizme.

Domnievam sa, že dôvod, prečo sa irelevantnosť pravdy so zreteľom na realizmus vo všeobecnosti neakceptuje, je ten, že tézy, ktoré artikulujú realistické a antirealistické postoje, často pojem pravdy používajú. Napríklad:

Všetky pravdy sú verifikovateľné.

Teoretické hypotézy nemajú pravdivostnú hodnotu (truth-value-less).

Veda smeruje k pravde.

Žiadny kontingentný, empirický výrok o budúcnosti nemôže byť pravdivý.

Môže sa teda zdať, že realistické a antirealistické tvrdenia sú tézami o vlastnosti pravdy a že akceptácia alebo odmietanie tvrdení je prejavom, čo si človek myslí o danej vlastnosti.

Takáto argumentácia by však bola chybná. Z deflačnej perspektívy ľahko pochopiť, prečo tieto tvrdenia zahŕňajú pojem pravdy a že nie je najmenší dôvod myslieť si, že lojálnosť voči nejakej podobe realizmu alebo antirealizmu je typická pre nedeflačný názor.

Vo väčšine prípadov pojem pravdy objavujúci sa v realistických alebo antirealistických tézach plní svoju postulovanú funkciu triku generalizácie. Napríklad dummettovský konštruktivistický tvrdí, že ak jestvuje nekonečne veľa hviezd, tak je verifikovateľné, že jestvujú, a to isté by tvrdil o každej inej hypotéze. Jeho všeobecné tvrdenie možno vyjadriť prostredníctvom transformácie jeho príkladov na výroky typu "Ak propozícia, že jestvuje nekonečne veľa hviezd, je pravdivá, tak je verifikovateľná" a potom uplatniť obvyklý postup generalizácie, aby sa získalo $(\forall x)(x \text{ je pravdivé} \rightarrow x \text{ je verifikovateľné})$ alebo vo všeobecnejšom antirealistickom žargóne Pravda nestranscenduje evidenciu.

Všimnime si tiež ideu, ktorú človek chce podporiť alebo o nej diskutovať, že veda smeruje k pravde. V zásade idea spočíva v tom, že

Vedci chcú veriť, že jestvuje nekonečne veľa hviezd, len ak jestvuje nekonečne veľa hviezd,

kde pojem pravdy nefiguruje: je to len generalizácia, ktorá pojem pravdy požaduje. Treba použiť schému ekvivalencie, aby sme získali zovšeobecnenú štruktúru, a to tak, že

Vedci chcú veriť, že jestvuje nekonečne veľa hviezd, len ak je pravda, že jestvuje nekonečne veľa hviezd

zmeníme na tvar

Vedci chcú veriť, že x , len vtedy, ak x je pravdivé

čo sa zovšeobecni bežným spôsobom:

Vedci chcú veriť len tomu, čo je pravdivé.¹⁰

Napokon si všimnime filozofov, ktorí spolu s Aristotelom veria, že budúcnosť je otvorená. Chcú popierať všetky kontingentné propozície o budúcnosti, každú propozíciu ako

Námorná bitka sa odohrá,

Námorná bitka sa neodohrá.

Východiskom pre takúto propozíciu je, že tvrdenia, čo *sa stane* (alebo *nestane*), treba konštruovať ako tvrdenia, čo *sa musí* (alebo *nemôže*) stať (t. j. čo determinujú prítomné okolnosti). Keďže (a niekedy sa takto argumentuje) len pokiaľ máme takúto interpretáciu, mohli by byť výroky v súčasnosti verifikovateľné, a teda zrozumiteľné.

Pravda tu zase vstupuje do hry len kvôli zovšeobecňovaniu. Schéma ekvivalencie nám dovoľuje reformulovať jednotlivé tézy ako

Propozícia, že námorná bitka sa odohrá (neodohrá),

je pravdivá len vtedy, ak je nevyhnutné, že námorná bitka sa odohrá (neodohrá), čo sa zvyčajne zovšeobecni

Propozície o budúcných náhodných udalostiach nikdy nie sú pravdivé.¹¹

Nepochybne existujú prípady, keď pojem pravdy je zahrnutý vo formulácii realistických alebo antirealistických tvrdení, keď sa nepoužije ako nástroj zovšeobecňovania. Avšak v týchto prípadoch téza, o ktorú ide, by mohla byť rovnako dobre vyjadrená bez pojmu pravdy: okrem toho reformulácia tézy prostredníctvom pravdy je konzistentná s deflačnou pozíciou. Všimnime si napríklad ideu inštrumentalizmu, podľa ktorej teoretické výroky nie sú ani pravdivé, ani nepravdivé. Je to výsledkom dvoch tvrdení: predpokladu, že teoretické výroky nevyjadrujú propozície a že propozície nie sú nositeľmi pravdivosti alebo nepravdivosti. Je zrejmé, že podstata inštrumentalistického postoja spočíva v prvom z daných predpokladov, ktorý nemá nič spoločné s pravdou. Reformulácia prostredníctvom pravdy je celkom nevinná a predpoklady o pravde, ktorá sa postuluje (čo explicitne vyjadruje druhý predpoklad), neobsahujú nič, čo by presahovalo dosah deflacionizmu.

5. Záver

Stať si kládla otázky, či nejaká podoba realizmu alebo antirealizmu vyžaduje osobitnú teóriu pravdy a či jestvuje nejaká koncepcia pravdy

s rozdielnymi implikáciami pre diskusiu o realizme: Odpoveď na obidve otázky je záporná. Opačný dojem vzbudzuje skutočnosť, že realistické a antirealistické postoje často treba formulovať spolu s pojmom pravdy. Existencia takýchto formulácií však smeruje len k potvrdeniu epistemologicky a metafyzicky neutrálnej deflačnej teórie, lebo tieto formulácie len závisia od zovšeobecňujúcej funkcii predikátu "pravdivý".

POZNÁMKY

¹ Pozri napríklad Dummettov úvod k *The Logical Basis of Metaphysics*, Harvard University Press 1991.

² A. Tarski trval na nezávislosti otázok o pravde od tradičných problémov realizmu v *The Semantic Conception of Truth, Philosophy and Phenomenological Research* IV, 1934/44. Naposledy to akcentoval Michael Devitt v *Realism and Truth*, Princeton University Press 1984 a 1991, a ja som to rozviedol v svojej knihe *Truth*, Blackwell, 1990.

³ Ako hovorí Dummett, "bezfarebný termín "anti-realizmus" sa hodí ako znamenie, ktoré neoznačuje nijakú zvláštnu filozofickú doktrínu, ale označuje odmietanie doktríny." (s.4, *The Logical Basis of Metaphysics*).

⁴ Pozri napríklad R. Carnap, *The Logical Structure of the World*, University of California Press 1969.

⁵ B. C. van Fraassen, *The Scientific Image*, Clarendon Press 1980.

⁶ P. Duhem, *The Aim and Structure of Physical Theory*, Princeton University Press 1954.

⁷ Pozri napríklad *Elements of Intuitionism* (Clarendon Press, 1977) *Truth and Other Enigmas* (Clarendon Press 1978) a *The Logical Basis of Metaphysics*.

⁸ W.V. Quine, *The Philosophy of Logic*, Prentice Hall 1970.

⁹ Takto sa pokúšam argumentovať v *Truth*, Blackwell 1990.

¹⁰ Crispin Wright argumentuje (v *Truth and Objectivity*, Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1992), že skutočnosť, že mierime k tomu, aby sme verili a konštatovali pravdu, konštituuje prekážky pre deflacionizmus. Vyššie spomenutý výklad úlohu, ktorú náš pojem pravdy má pri artikulovaní normy, štandardu, naopak ukazuje, že poskytuje paradigmatickú aplikáciu deflačnej pozície.

¹¹ Aristotelovo stanovisko sa často chápe ako téza, že budúce možnosti nie sú ani pravdivé, ani nepravdivé. Ale tvrdenie o nepravdivosti je plauzibilné, len ak sa nepravdivosť "Námorná bitka sa odohrá" stotožní s pravdivosťou "Námorná bitka sa neodohrá" - čo sa mi vidí chybné. Uvedené údajné významy takýchto prediktívnych výrokov, skutočné popretie "Námorná bitka sa odohrá" je "Námorná bitka sa neodohrá", ktoré aristotelovec akceptuje. Teda jeho stanoviskom by malo byť, že všetky takéto predikcie sú *nepravdivé*, nie že nemajú pravdivostnú hodnotu.

Z anglického originálu preložila *Tatiana Sedová*

Redakcia *Organonu* F ďakuje profesorovi P. Horwichovi za láskavý súhlas s uverejnením prekladu jeho state, ktorá pôvodne vyšla v *Philosophical Perspectives*, 10, *Metaphysics*, 1996.